

profesorja na fakulteti za rudarstvo in metalurgijo v Ljubljani. Z veliko vnemo se je posvečal vprašanjem ekonomičnega obratovanja rudnikov, izboljšavanju varnostne tehnike v rudnikih in topilnicah ter ustvarjanju rudarske zakonodaje. Sodeloval je pri izboljšavah varnosti tudi v večjih kamnolomih, vodil strokovne ekskurzije po raznih državah Evrope in strokovne izmenjave rudarskih inženirjev in tehnikov, se udeležil mnogih znanstvenih posvetovanj, izdeloval strokovna mnenja in predloge o razvoju premogovnikov. Napisal je vrsto znanstvenih in strokovnih člankov in razprav. Od leta 1966 je bil v pokoju.

V Loki je bil znan kot velik ljubitelj narave in lovec. Za lov se je navdušil že v gimnazijskih letih. Na zadnji poti ga je razen številnih znancev spremljala dolga vrsta prijateljev-lovcev.

PROFESOR PRAVA DR. ALOJZIJ FINŽGAR — SEDEMDESETLETNIK

Rojenice, ki so se 30. decembra 1902 pojavile ob zibelki novorojenega Alojzija Finžgarja na Spodnjem trgu št. 25 v Škofji Loki, so mu začrtale življenjsko pot znanstvenika. Ko so mu določale značilne lastnosti, so spregovorile: bister, marljiv, uspešen. Da se je izpolnilo, kar so mu določile, ga je iz loške šole pot peljala na gimnazijo v Ljubljani, nato na komaj ustanovljeno ljubljansko univerzo, kjer je leta 1928 promoviral za doktorja prava. Po končanem študiju je dobil službo na sodišču v Celju, napravil leta 1934 sodniški izpit in bil imenovan za sodnika celjskega okrajnega sodišča. Junija 1941 so ga Nemci izselili v takratno državo Hrvaško. Po osvoboditvi je delal na ministrstvu za pravosodje Narodne vlade Slovenije, dokler ga niso leta 1948 poklicali na pravno fakulteto v Ljubljani, kjer so se v polni meri uveljavile določbe rojenic.

Letos je profesor Alojzij Finžgar prejel Kidričevo nagrado za svoje življenjsko delo.

To delo je izredno pestro: zajema področja rodbinskega, dednega, stvarnega prava, posega pa tudi v področje delovnih razmerij in obligacijskega prava. Značilno za teoretika Finžgarja je, da se zagriže zlasti v takšne probleme, ki se pojavijo kot posebnost v jugoslovanskem sistemu in so zapleteni. Tak pravni problem analizira z gledišča tez, ki so jih postavile domače in tuje teorije. Proučuje, kako učinkujejo že sprejete teze v življenju, kako se skladajo s celotnim jugoslovanskim pravnim sistemom in kakšen je njihov učinek na posamezna pravna razmerja. Pri tem pride dostikrat do sklepa, da dosedanje teze ne zadovoljujejo, ker niso opazile vseh problemov. Postavi novo tezo in proučuje njene učinke na vseh področjih, na katera bi utegnila teza vplivati, pa čeprav je tak vpliv le posreden in oddaljen.

Prav zanimanje za gradnjo prava, ki ureja nova, za jugoslovanski sistem značilna razmerja, je pripeljalo raziskovalca Finžgarja na področje, ki je eno najbolj zapletenih v jugoslovanskem pravnem sistemu, na področje družbene lastnine. Temu področju je posvetil največ dela, o njem je napisal največ znanstvenih del: knjig, člankov in razprav. Razen tega je svoje teze razlagal tudi s svojimi osebnimi nastopi: na strokovnih kongresih, s predavanji, v komisijah zakonodajnih organov ter v posvetovalnih telesih državnih organov.

O družbeni lastnini je že od začetka te institucije nastala množica teorij. Mnoge med njimi so si med seboj nasprotovale, druge so se približevale, toda v podrobnostih oblikovale razne nianse, za vse pa je bilo značilno, da so imele mnoge komponente teorij o državni lastnini. Nekateri pa so opustili misel, da bi opredelili družbeno lastnino s pravne plati, češ, družbena lastnina pripada vsem ljudem, pravno pa je ni mogoče definirati, ni mogoče določiti, kdo ima pravico do nje. Nekateri so videli družbeno lastnino kot institucijo, ki je porazdeljena na več upravičencev, ki so bodisi javni varovalci te lastnine bodisi uporabniki pravic do posameznih stvari, ki sodijo v družbeno lastnino. Končno so bile teorije, ki v družbenem premoženju niso videle premoženjskih pravic, marveč samo državno oblast nad to lastnino.

Nobena od teh teorij profesorja Finžgarja ni zadovoljila. Iskal je nov odgovor, ki bi ustrezal bistvu družbenega premoženja in je takšen odgovor tudi našel. Že na prvem kongresu pravnikov Jugoslavije je zagovarjal tezo, da na družbenem premoženju ni lastnik nihče. Tisti, ki to premoženje uporabljajo, ga ne uporabljajo zaradi

neke svoje absolutne pravice, marveč zato, ker jim pravni sistem daje posamezne pravice na tem premoženju. Kolikšna upravičenja ima, je odvisno od funkcije, ki je takšnemu uporabniku priznana po zakonu. Nikoli pa ta upravičenja ne pomenijo lastninske pravice, ki bi mu dajala popolnoma prosto voljo, da odloča o usodi stvari. Uporabnika veže namen družbene lastnine; ne sme je uporabljati zoper njen namen, drugače je odgovoren. Premoženje kot družbena lastnina se mora ohraniti v svoji vrednosti, pa čeprav se posamezni predmeti iz tega premoženja prenašajo, zato da se namesto njih pridobivajo druge oblike kot družbena lastnina.

Nato je znanstvenik profesor Finžgar ta svoja stališča pojasnjeval s članki in razpravami, pa tudi osebno na posvetovanjih in v komisijah državnih organov. Njegovu stališču je zmagalo. Posebno priznanje je kot teoretik dosegel s tem, da so bila gledišča njegove teorije sprejeta v ustavo, kar je posebno videti iz tretjega člena temeljnih načel ustave iz leta 1963; ta med drugim določa, da, izhajajoč iz tega, da nihče nima lastninske pravice na družbenih produkcijskih sredstvih, si ne more nihče, ne družbena politična skupnost ne delovna organizacija ne posamezen delovni človek na nikakršni pravno-lastninski podlagi prilaščati proizvode družbenega dela niti upravljati družbenih, produkcijskih in delovnih sredstev in razpolagati z njimi in tudi ne samovoljno določati pogojev za delitev.

Vendar se delo profesorja Finžgarja ni ustavilo pri teh analizah. Namen družbene lastnine ima več pomenov, ki jih je treba proučevati. Prvi namen je, da družbeno premoženje koristi vsej družbi. Z gledišča tega namena je družbena lastnina en sklad. Namen tega sklada je, da se njegova vrednost veča, ali da se vsaj ne zmanjšuje in da se premoženje smotrno uporablja. Dajati mora najboljše koristi za vso družbeno skupnost. Drugi namen družbenega premoženja je, da daje korist tistim, ki ga neposredno uporabljajo. V okviru splošnega družbenega namena vse družbene lastnine obstajajo pravice na posameznih predmetih tega premoženja, torej tudi pravice, dajati stvari v promet. Na posameznih predmetih družbenega premoženja obstajajo torej pravice, ki niso lastninske pravice, ki pa opravljajo podobno funkcijo, kot jo opravlja lastninska pravica na področju lastniških razmerij.

Tudi te teze so dobile svoje potrdilo v ustavi 1963, ki govori na več mestih o skupnem namenu družbenega premoženja. Zadovoljevanje osebnih potreb in interesov delovnih ljudi mora biti v skladu z nameni skupnosti, tako, kadar gre za produkcijska sredstva, kakor, kadar gre za družbeni proizvod.

Profesor Finžgar je trčil v svoji teoriji seveda tudi na vprašanje, kakšno je pravno razmerje do družbene lastnine, kadar o njej odločajo nosilci samoupravljanja. Tudi pravici samoupravljanja je pravo določilo okvire, v katerih se uveljavlja. Samoupravljanje sega tudi na področje družbene lastnine. Nosilci samoupravljanja lahko odločajo o družbenih sredstvih, o dohodku, o njegovi delitvi. Toda vse te pravice niso neomejene. Kako lahko nosilci pravic samoupravljanja uporabijo predmete družbene lastnine, pove ravno namen vsakega teh predmetov. — Tudi ta gledišča imajo potrdilo v ustavi.

Potem ko je bila teza o družbeni lastnini sprejeta v ustavo, se je pokazalo, kako elastična je in kako lahko se prilagodi nadaljnjemu razvoju. Ko se z razvojem vse bolj utrjuje vloga posameznika-delavca v samoupravnem mehanizmu, je nastalo še vprašanje, kakšen je odnošaj delavca samoupravljalca do družbene lastnine, ki je eno izmed sredstev njegovega vsakdanjega dela. Ta vprašanja so terjala spremembo ustave. V okviru priprav ustavnih sprememb in priprav za civilni kodeks je profesor Finžgar raziskoval družbeno lastnino in samoupravne odnose v odsevu novega razvoja. Napisal je svoje misli v razpravi »Samoupravljanje i društvena svojina« (v Arhivu za pravne i društvene nauke leta 1971). V tej razpravi je povzel svoja dotdanja teoretična stališča in nato obravnaval resničnega nosilca, kot pravi, destinatorja in uporabnika premoženjskih pravic delovne organizacije. V odnošaju delovne organizacije do delavca so premoženjske pravice organizacije tisti pravni pripomoček, s katerim se lahko uresniči delavčeva pravica do plodov njegovega dela. Kljub temu da delavec svoje samoupravne pravice uveljavlja lahko samo v skupnosti z drugimi delavci v delovni organizaciji, je ta pravica njegova, pravica posameznega delavca. Po teoriji profesorja Finžgarja bi za kršitev vsake take pravice moralo biti priznano varstvo s tožbo pred civilnim sodiščem.

Te misli profesorja Finžgarja so v mnogočem potrdili ustavni amandmaji, ki bolj poudarjajo razmerje delavca do družbe kot razmerje delovnega kolektiva do družbe: delavci po besedilu ustavnih dopolnil neposredno in enakopravno urejajo

medsebojna razmerja pri delu, upravljajo zadeve in sredstva družbene reprodukcije, odločajo o dohodku in drugih vprašanih svojega družbenoekonomskega položaja.

Pregled dela profesorja Finžgarja kaže, kako močan in učinkovit je bil vpliv njegove teoretične misli na pravo in znanost Jugoslavije. Svoje misli je prenašal leto za letom v svoja objavljena dela, ki pomenijo izredno obsežno gradivo: napisal je kar 15 knjig in nad 80 člankov in razprav. Proučevanje družbene lastnine je pomenilo za profesorja Finžgarja več kot dvajset let center njegovega znanstvenega dela, ki je našel najmočnejše odmeve. Toda njegovo ustvarjanje tudi na drugih področjih ni nič manj globoko. Zlasti njegovo proučevanje osebnostnih pravic in sistematična dela o njih, ki jih je objavil, kažejo, da teoretik vidi v teh pravicah izredno važen element pravnega sistema, sistema, ki želi predvsem varovati človekovo osebnost. Teoretik Finžgar je torej osvetlil položaj človeka v našem pravnem sistemu tako z gledišča njegovega osebnega dostojanstva kakor z gledišča njegove vloge do družbe, ki se med drugim odseva v upravljanju družbenega premoženja. Njegovo stalno iskanje pravilne poti ob vsestranskih analizah učinkov teoretičnih tez na življenje, ga je pripeljalo v vrh jugoslovanskih pravnih teoretikov. Eno od priznanj, ki mu jih je družba dala, je Kidričeva nagrada.

Prof. dr. Stojan Cigoj

SLIKAR IVE ŠUBIC — PREŠERNOV NAGRAJENEC

Ive Šubic je prejel 8. februarja 1972 Prešernovo nagrado gorenjskih občin za tridesetletno delo na polju ilustracije, v aprilu pa je praznoval petdesetletnico in mu ob priznanju ter ob življenjskem jubileju posvečam ta skromni zapis.

Akademski slikar Ive Šubic se je rodil 23. aprila 1922 v Hotovlji v Poljanski dolini v družini, katere rod je veja znane podobarske rodbine Šubicev. Tako nas ne preseneča, da je že od otroških let dalje risal, niti ne, da mu je bil konj prvi motiv in njegov stric prvi učitelj. Zato ni čudno, če ga srečamo na kiparskem oddelku državne moške obrtne šole v Ljubljani v letih 1937 do 1940 in da se je vpisal na Akademijo likovnih umetnosti v Zagrebu leta 1940. Vojna je prekinila komaj začet študij na visoki šoli, ki ga je nadaljeval in končal šele na novo ustanovljeni ljubljanski aka-